حکومەتی هەرێمی کوردستانی – عێراق
وەزارەتی خوێندنی باڵاو توێژینەوەی زانستی
زانکۆی هەڵبجە – کۆلێژی زانستەمرۆڤایەتیەکان
بەشی جوگرافیا – قۆناغی سێیەم

بەشێك لە شوێنە گەشتیارییەکانی پارێزگای هەولێر

ئامادەکردنی :

شاگوڵ خلیل

بەسەرپەرشتی :

م. ڕێباز لوقمان

2021 - 2022

پایتەختی هەرێمی کوردستانی عێراقە , بە یەکێک لە
شارە هەرە کۆنەکانی کوردستان و ناوچەکە دادەنرێت.
لە رووی جوگرافیەوە بە دووری ٣٥٠کم دەکەوێتە
باکووری بەغدا

فرۆکەخانەی نێودەولەتی هەولێر :

بە دووری 5کم دەکەوێتە باکوری رۆژئاوای شاری

هەولێر. لەدوای رووخانی رژێمی پێشوو ، حکومەتی

هەرێمی کوردستان بڕیاری دروستکردنی دا، پێشتر

شوێنەکە بنکە سەربازی کۆنی هەولێر بوو، ئێستا

کراوەتە فرۆکەخانەیەکی مۆدێرنی شارستانی کە وەکو

دەروازەیەکی گەورە بەرەو جیهان کارەکات و رۆژانە

پێشوازی لە هەزاران میوان و گەشتیار دەکات.

ئەم فرۆکەخانەیە بە شێوەیەک دروست کراوە کە ساڵانە توانای وەرگرتنی (3) سێ ملیۆن گەشتیاری هەیە و لە 16 دەروازەو 6 پردی جێگیری ئاسمانی لەخۆدەگرێت . هەروەها تێرمیناڵی کارگۆزاری نوێ بە شێوەیەک دروستکراوە ساڵانە توانای 280 دوسەدو هەشتا هەزار تۆنی هەیە ، جگە لە تێرمیناڵی سەرەکی، تێرمیناڵ و هۆلی پێشوازی مۆدێرن و خزمەتگوزاری VIP هەیە.

ئەم فرۆکەخانەیە یەکێکە لە درێژترین رێرەوەکانی نیشتنەوەی فرۆکە لە جیهاندا کە 4 هەزار و 80 مەترەو یەکێکە لە درێژترین پێنج رێرەوی نیشتنەوەی فرۆکە لەسەر ئاستی جیهاندا

Lufthansa

قەڵای هەولێر :

ئەم قەڵایە دێرینترین قەڵایە لە جیهاندا ، دەکەوێتە ناو جەرگەی شاری هەولێر ئەم قەڵایە (25) م بەرزە لە رووی زەوی ، وە بەرزی قەڵا لە سەر ئاستی رووی دەریا (431)م رووبەرەکەی (110,000)م2 مێژووی بیناسازی کردنی دەگەرێتەوە بۆ (6000) ساڵ پ.ز ، وە خانووەکانی قەڵای هەولێر لە (506) خانوو پێک هاتووە قەڵا لـــە سێ گەرەک پێکهاتووە (سەرای – توپخانە – تەکیە) خانووی چینی دەوڵەمەندەکان لە گەرەکی سەرای قەڵاتە بەهۆی بەکارهێنانی بنیات وبناغەی توندو بەهێز ، بەرگەی هۆکاری رۆژگاری گرتووە بۆ ماوەیەکی درێژ. وە نەخش و نیگاری زۆریان تێدا بەکارهێناوە ئەمەش بۆتە هۆی ئەوەی سەرنجی گەشتیاران بۆ خۆیان رابکێشێت .

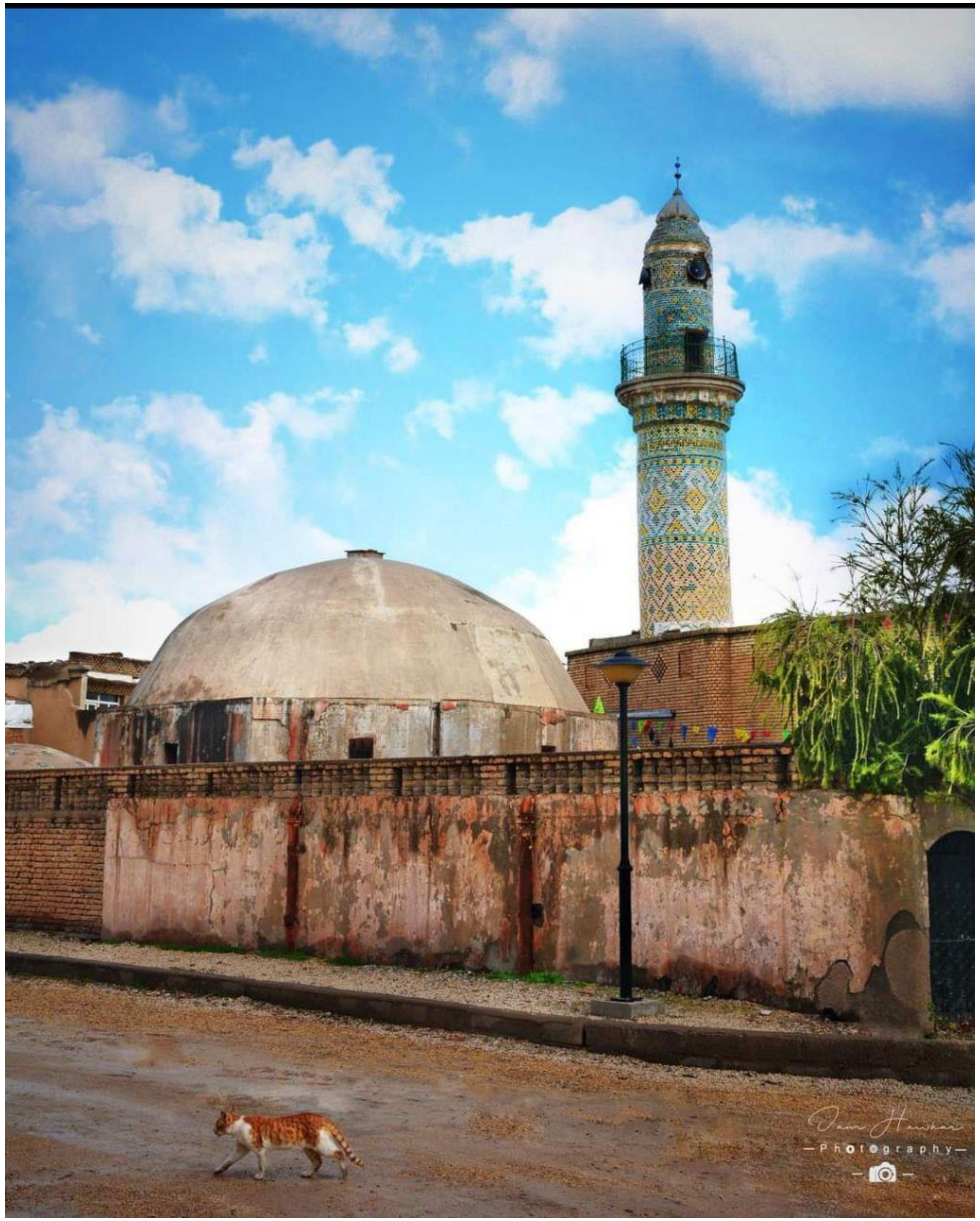

مزگەوتی قەڵای هەولێر :

مزگەوتی قەڵای هەولێر یەکەم مزگەوتە لە قەڵای هەولێر دەکەوێتە ناوەڕاستی قەڵا (یاقوت حەمەوی) لە کتێبی (معجم البلدان) باسی ئەم مزگەوتەی کردووە لە ساڵی (1220 ز) ،هەروەها (إبن مستوفی) لە نووسینەکانیدا (تاریخ أربل) ناوی نا (مزگەوتی قەڵا) , ئەم مزگەوتە چەندین جار نۆژەن کراوەتەوە وەکو ساڵی (1719 – 1720 ز) کە ئەم مێژووە لەسەر مینبەرەکە نووسراوە.

قەڵای خانزاد (بانەمان) :

دەکەوێتە سەر رێگای (هەولێر _ شە قڵاوە) ،
بەرزیەکەی دەگاتە (40) م لە رووی زەوی (22)
کم لە شاری هەولێر دوورە مێژووەکەی دەگەرێتەوە
بۆ سەردەمی میرنشینی سۆران بەتایبەتی لە ماوەی
دەسەڵاتی میرسلێمان بەگ و شازادە خانزاد
دروستکراوە ، تاوەکو ئێستا رووە مێژووەکەی خۆی
لە دەست نەداوە توانراوە پارێزگاری لێ بکرێت ،
ئەم قەڵایە لە بەرد و قسل دروستکراوە .

مۆزەخانەی شارستانی هەولێر:

دەکەوێتە نزیک سەنتەری شار بەرامبەر سەرۆکایەتی شارەوانی هەولێر ، مۆزەخانەی هەولێر بۆ پیشاندانی پارچە شوێنەواریەکان لە سێ هۆل پێک هاتووە کە لە هەر هۆلێک چەندین سەردەمی جیاوازی لە خۆگرتووە ، هەروەها جێگای ئاماژە پێ کردنە کە هۆلەکان بە پێ کۆنترین سەردەمی شوێنەواری تا نوێترین سەردەمی شوێنەواری رێک خراون ، مێژووی هەندێک لەم ئاسەوارانە بۆ زیاتر لە (5000) هەزار ساڵ پێش زایین دەگەڕێتەوە کە شارستانیەتی کۆنی کوردستان و عیڕاق دەردەخات . هەر لەم مۆزەخانەیە کتێبخانەیەک هەیە کە بە یەکێک لە کتێبخانە مێژووییەکان دادەنرێت ، ئەمەش بەهۆی بوونی چەندین سەرچاوەی مێژووی گرنگ

ئەنتیکەخانەی قەڵا :

دەکەوێتە ناو قەڵات، لەنێو ئەم مۆزەخانەیەدا بەشێکی
زۆری کاری دەستی تێدایە کەنزیکەی (40) پارچە دەبێت
لە هونەرکاری چنینی هۆزە نیشتەجێ و رەوەندەکانی
ناوچەی پارێزگای هەولێر پارێزراوە . کە زۆربەی ئەم
کەل و پەلانە رایەخ و کاڵا و پۆشاکن کەرەستە
خاوەکەشی لەخووری و مووی مەڕو و ماڵاتی دروست
کراون و بەڕەنگی گیاو گوڵ و رووەک رەنگ کراون ،
کە هەندێک لەم پارچانە مێژووی سەدان ساڵی هەیە

شەقلاوە :

شارۆچکەی شەقڵاوە بە دووری (45) کم دەکەوێتە باکوری رۆژهەڵاتی شاری هەولێر، لە نێوان چیای سەفین و چیا سۆرک هەڵکەوتووە، بە هۆی سروشتی جوانی بە بووکی کوردستان ناسراوە، هاوینەهەوارێکی سەرنجراکێش و ئاو و هەوا سازگارە، دیمەنی شەقڵاوە بە دارودرختی زۆر داپۆشراوە و کانی و ئاوی زۆرە، دەیان میوانخانە و چێشتخانە و گوندی گەشتیاری و گازینۆ و شوێنی گەشتیاری لێیە، چەندان کەلوپەل و خواردنی دەستکردی کوردەواری لە بازاری شەقڵاوە هەیە، باخەکانی شەقڵاوە چەندان جۆر میوەی هەیە، بۆیە گەشتیاران لە سەرانسەری عێراق و وڵاتانی دەرەوە رووی تێدەکەن.

دۆڵی سەکران :

لە بناری باکوری زنجیرە چیای سەکران هەڵکەوتووە، دۆلێکە بە داری سروشتی و دەستکرد داپۆشراوە، رووباریچکی بچوک لە ژێردارەکان دەروات و بۆتە جێگای کات بەسەربردن و پشودانی گەشتیاران، لەسەرەوەی دۆلەکەش گوندی سەکران بە دیمەنێکی جوان و کولتووری دەبینرێت، چەند کەپر و خزمەتگوزاری سەرەتای دروستکراون، بەڵام فێنکی ئاوهەوا و سروشتی جوان و هاژەی ئاو گەشتێکی خۆش بە گەشتیار دەبەخشێت